

GEEF ME DE RUIMTE!

Thea Beckman

Geef me de ruimte!

Lemniscaat Rotterdam

Wil je meer weten over onze boeken?
Ga naar www.lemniscaat.nl

Zevenendertigste druk, 2005

Omslagillustratie: Jan Wesseling
© Lemniscaat b.v. Rotterdam 1976, 2005
ISBN 90 5637 729 9

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij C. Haasbeek b.v., Alphen aan den Rijn
Bindwerk: Boekbinderij De Ruiter b.v., Zwolle

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux waardoor onnodig milieuverontreinigend transport is vermeden.

INHOUD

1	De vlucht uit Brugge	7
2	Het woud der verschrikking	27
3	Spannende uren	45
4	De derde man	66
5	De blonde engel en de dood	87
6	Een wonderkind	114
7	De bestorming van Fougeray	131
8	De bedrogen commandant	148
9	Matthis' demon	167
10	Het einde van Jean D'Ailly	183
11	Spoken uit het verleden	196
12	Het lied over de verrader	216
13	Op zoek naar Du Guesclin	227
14	Londen op stelten	245
15	Matthis speelt voor nar	259
16	De samenzwering in Rouaan	279
17	'Ruim ze uit de weg, de verraders!'	293
18	De grote strijd begint	317
19	Gevangen!	327
20	Moro's laatste grap	344
21	De slag bij Poitiers	356
22	Helden en lafaards	376
23	Terug naar een nieuw begin	387
	Voor wie er meer van wil weten	397

1 DE VLUCHT UIT BRUGGE

Wanhopig klemt Marije Wartelsdochter de handen ineen. Ze weet nog maar één ding: ze moet weg! Hoe, waarheen, dat kan haar niet schelen. Alles is beter dan wat haar te wachten staat in de wereldstad Brugge. Zelfs bedelen is beter; dat betekent in elk geval de vrijheid.

Het is allemaal begonnen toen Beda, de oude maarte, opeens ziek werd. Woelend ligt de vrouw op haar strozak; ze kan nu geen brood bakken. Daarom stuurt Marijes moeder haar dochter met twee duiten naar de bakker, die aan de overkant van de Dijver woont. Dat is de beste bakker van Brugge. ‘En schiet op, Marije, je moet ook nog helpen met het linnengoed!’

Maar Marije haast zich niet. Ze heeft de hele dag thuis al moeten bijspringen en als er iets is wat ze met tegenzin doet, is het wel vloeren schrobben, pannen schuren en bedden opmaken. Daarom neemt ze zich voor lekker lang over haar boodschap te doen, want ze wil nadenken. Ze wil nadenken over het krankzinnige feit dat ze sinds enkele dagen verloofd is.

Ze is nu vijftien jaar oud. Haar ouders vinden het tijd worden dat er naar een geschikte echtgenoot voor haar wordt uitgekeken en drie dagen geleden noemde vader de naam van Jan van Gauwe, de zeventienjarige zoon van een rijke makelaar. Daarvan is Marije zich een ongeluk geschrokken.

Jan van Gauwe! Dat akelige joch met zijn pukkeltjeshoofd en geniepige oogjes! De grootste naarling van Brugge. Geen meisje kan hij met rust laten. Tegenover zijn kameraden scheidt hij op over de

rijkdom van zijn vader, maar het is bekend dat hij al drie paarden heeft doodgemarteld, dat hij een hok vol duiven heeft vergiftigd... 'En dat mispunt moet mijn man worden,' mompelt Marije voor zich heen. 'Nooit!'

De drukte in de stad, het geschreeuw van de dragers, de herrie die opstijgt uit de pothuizen waar schoenmakers en zadelmakers hun ambacht uitoefenen, heel die gezellige bedrijvigheid van het veertiende-eeuwse Brugge is niet in staat Marijes sombere gedachten over de toekomst te verdrijven. 'Ik wil niet,' mompelt ze kwaad, terwijl ze de brug over de Dijver oploopt en op het hoogste punt haar mand even op de stenen borstwering zet. Opstandig staart ze in het groene water.

'Had ik maar een boot, dan zou ik zo wegvaren.'

Het is op dat moment dat voor het eerst de gedachte aan een vlucht bij haar opkomt. Maar het is een gedachte die haar niet meer loslaat.

Als enige dochter van koopman Wartels, met nog twee jongere broers, heeft ze natuurlijk niets in te brengen. Als haar vader zegt: 'Marije, jij trouwt met Jan van Gauwe', dan heeft ze maar te gehoorzamen. Ze weet het en kan zich er toch niet bij neerleggen. 'Ik wil niet mijn hele leven met die griezel doorbrengen,' fluistert ze tegen de witte zwaan die op het water wiegt. 'Ik haat hem.'

De hoorn van de bakker heeft nog niet geklonken; misschien is het brood nog niet gaar. Dat betekent wachten. Marije keert zich om en loopt terug naar de Markt, waar het altijd gezellig is. Ze neemt er de tijd voor, vervuld als ze is van opstandigheid en weerzin. Maar zodra ze op het grote plein komt, vergeet ze op slag Jan van Gauwe, want daar ziet ze de sprookspreker.

Deze rondzwervende verteller heeft zich opgesteld op een lege kist, zodat hij boven de omstanders uitsteekt, en hij vertelt... vertelt! Met wijdse gebaren en luide stem, een ernstig gezicht en rollende ogen.

Om hem heen staan een paar mannen, veel vrouwen en kinderen, zelfs twee priesters, en ze luisteren ademloos. Marije, dol op verhalen, dringt zich snel naar voren tot ze alleen nog een vrouw met brede heupen voor zich heeft. De broodmand zet ze zolang bij haar voeten en ze vergeet hem meteen. Want het verhaal dat die man vertelt is zo boeiend!

‘... zo dronken Tristan en Isolde samen van de liefdesdrank die niet voor hen bestemd was,’ zegt de man plechtig, ‘en onmiddellijk ontbrandde in hun beider harten de liefde. Onblusbaar en voor eeuwig.’

En hij vertelt verder over die verboden liefde tussen de dappere Bretonse ridder Tristan en prinses Isolde de Blonde. Isolde moest trouwen met koning Mark van Cornwallis, want aan deze vorst was ze beloofd. En ofschoon haar hart brak, moest ze afscheid nemen van Tristan. De ridder keerde terug naar Bretagne, trouwde daar een andere vrouw, maar zijn blonde Isolde kon hij niet vergeten. En evenmin slaagde Isolde erin hém uit haar hart te verbannen. Jaren later, toen de dappere Tristan in de oorlog levensgevaarlijk gewond werd en doodziek om zijn vroegere geliefde riep, zorgde zijn jaloerse vrouw ervoor dat Isolde de Blonde te laat in Bretagne aankwam. Tristan was juist gestorven. Snikkend wierp Isolde zich over zijn lijk en stierf van verdriet. De ongelukkige geliefden werden naast elkaar begraven...

Zo'n grote liefde, denkt Marije ontroerd, die tot over het graf reikt, wat moet dat iets heerlijk zijn.

En opeens, met een rilling van afkeer, denkt ze weer aan Jan van Gauwe. ‘Poeh, geen duizend liefdesdranken en tovermiddelen kunnen maken dat ik ooit van die naarling ga houden,’ bromt ze voor zich uit.

De sprookspreker is klaar met zijn verhaal. Hij springt van de kist en biedt de omstanders zijn omgekeerde hoed aan. Een paar muntjes vliegen erin. Enkele duiten vallen ernaast en kletteren op

de hobbelige stenen. Snel raapt de man ze op. De vrouw die vlak voor Marije staat, trekt zich haastig terug, want nu het op betalen aankomt, wil ze weg zijn. Marije krijgt een duw in de rug, doet vanzelf een stap naar voren en staat dan oog in oog met de verteller.

‘Wat was dat mooi,’ fluistert ze. Hij hoort het blijkbaar niet en houdt zijn hoed uitnodigend op voor een ambachtsman die naast haar staat. Omdat zoveel mensen zich weg haasten eer de sprookspreker hen bereikt zal hebben, krijgt Marije weer een stoot en opeens vallen de twee munten die moeder haar heeft meegegeven op de keien. Ze schrikt, bukt zich, wil ze oprapen, maar de verteller, wiens geoefende oren het geluid van geld-op-steen ook hebben gehoord, grabbelt net even eerder naar de muntjes.

‘Niet doen,’ roept Marije, ‘die zijn van mij!’

‘Vuile meid,’ scheldt hij, ‘mijn geld stelen, hè?’ Meteen heeft ze een klinkende oorvijs te pakken. Dat is te veel. Een wilde woede barst in haar los. Ze vliegt op en voor ze beseft wat ze doet, slaat ze terug. Pats! Met haar vlakke hand recht op zijn wang. Ontzet over haar eigen drift keert ze zich om en rent weg. De mensen wijken verbaasd voor haar opzij. Goeie genade, wat heeft ze gedaan? Een volwassen man geslagen, die toch juist zo’n prachtig verhaal heeft verteld. Misschien dacht hij werkelijk dat ze de voor hem bestemde geldstukjes had willen stelen!

Ze vliegt de Markt over, een zijstraat in, staat dan hijgend stil, de hand op haar bonzende hart. O jé, de broodmand...

Maar ze durft niet terug te gaan naar het grote plein, ze durft die man niet meer onder ogen te komen. Hij zal zeker niet aarzelen haar een pak slaag te geven zodra hij haar te pakken krijgt. Wat een ongeluksdag! Toch komt nu even haar gevoel voor humor boven.

‘... en dat allemaal vanwege een verhaal...’

Maar meteen raakt ze weer in paniek, want moeder is niet mis als

het op geld aankomt. En straks komt vader thuis uit de herberg, waar hij de makelaars en andere kooplui ontmoet. Als de zaken een beetje tegen hebben gezeten, zal hij in een vreselijk humeur zijn. En dan zwaait er wat. Met loodzware benen sloft Marije naar huis, zonder brood, zonder geld en zelfs zonder mand, haar straf tegemoet.

En die straf is niet mis. Pas om negen uur die avond komt ze op haar bed, bont en blauw geslagen, murw gepraat door eindeloze verwijten. Ze heeft het warm. Haar rug gloeit, haar wang doet pijn. Het is nauwelijks uit te houden in de hete bedstee. Voorzichtig stoot ze de deuren wat open om frisse lucht te krijgen. In de kamer naast haar slaaphokje zitten haar ouders nog te praten. De tussendeur staat half open; ze kan het meeste verstaan.

‘... langzamerhand niets meer met Marije aan te vangen,’ hoort ze haar moeder klagen. ‘Ze zwerft het liefst langs de straat en blijft uren weg. Ze vergeet haar plichten en laat zich bestelen. Of ze versnoept mijn geld.’ De zijden rokken ruisen; vrouwe Wartels draagt in de zomer dure zijde.

‘Ja, hoe eerder ze trouwt, hoe beter,’ broemt de stem van haar vader. ‘Jan van Gauwe leert haar dat liegen en lanterfantten wel af.’

Want natuurlijk heeft moeder niets willen geloven van Marijes verhaal over de sprookspreker die haar de munten heeft afgepakt en die haar bovendien heeft geslagen. ‘Je zult je geld wel versnoept hebben en je mand heb je laten stelen,’ had moeder gemopperd.

‘Als de familie van Gauwe ontdekt wat voor karakter onze Marije heeft, is het nog maar de vraag of ze haar willen hebben,’ hoort ze haar moeder nu zeggen. Het klinkt bitter, maar Marije houdt opeens de adem in. Ja, stel je voor, dát zou een uitkomst zijn! Stil ligt ze te luisteren en dan hoort ze haar moeder peinzend zeggen: ‘Willem, de zoon van gildemeester Koolkerke, heeft ook een oogje op Marije. Misschien...’

‘Niks Koolkerke,’ tiert vader. ‘Die eist een veel te hoge bruidsschat. De Van Gauwes bezorgen me de voordeligste zaakjes en eisen maar de helft van wat de Koolkerkes voor Marije willen hebben. Ze zal met Jan van Gauwe trouwen en daarmee uit!’

Marije verstopt snel haar hoofd onder het laken en dringt haar tranen terug. Waarom heeft God mij een meisje laten zijn? denkt ze wanhopig.

Ze weet dat haar ouders nooit van haar hebben gehouden. Houden ze eigenlijk wel van elkaar? Marijes moeder was natuurlijk ook uitgehuwelijkt aan de voordeligste partij; naar haar mening was niet gevraagd. Wie weet heeft ze net zo’n afkeer van haar man als Marije heeft van Jan van Gauwe. In elk geval heeft Marije nooit iets gemerkt van genegenheid tussen haar ouders. Vrouwe Wartels gaat stil haar gang, spreekt weinig, lacht nooit. Is ze ongelukkig, of alleen maar trots?

Marijes geboorte moest een teleurstelling zijn geweest voor koopman Wartels, want hij had op een opvolger gehoopt en hij kreeg een dochter. Dochters zijn waardeloos, die kosten alleen maar geld. Je kunt een dochter hoogstens gebruiken om haar uit te huwelijken aan een bevriende zakenfamilie, om de banden nog steviger aan te trekken. Bovendien duurde het drie jaar eer het volgende kind kwam, Adriaan. Dit keer gelukkig een jongen! Naar Marije had haar vader nauwelijks omgekeken. Moeder had de opvoeding van het dochtertje toevertrouwd aan de maarte Beda en die kon maar weinig tijd aan het kind besteden. Zo was Marije Wartelsdochter opgegroeid: verwaarloosd door haar vader, koel behandeld door haar moeder. De enige mens van wie zij soms iets van vriendschap en vreugde ondervond, was Karel, de oude paardenknecht. Hij had haar leren rijden als een jongen. Hij had haar geleerd hoe je met paarden moest omgaan.

De stal is nog steeds het enige plekje waar Marije kan rekenen op

wat medeleven en begrip. Verder heeft ze weinig geleerd. Ze is twee jaar bij de nonnen op school geweest om te leren tellen en vooral: om te leren bidden. Meer vond haar vader niet nodig. Maar ze spreekt goed Frans, dat heeft ze opgepikt in de stad en ook wel op school. Frans is de handelstaal en zelfs de domste Bruggeling kan zich min of meer in die taal uitdrukken. Verder...

Verder is ze niets dan een goedgeklede dienstmaagd, voorbestemd om met een jongen te trouwen die ze naar het andere eind van de wereld wenst. Alles in Marijes binnenste komt in opstand tegen dat vooruitzicht. En wéér is daar die onmogelijke gedachte aan een vlucht...

Kon ik ook maar naar Bretagne gaan, naar het land van ridder Tristan, denkt ze. Daar zal ik een ridder op een wit paard ontmoeten. We zullen op het eerste gezicht verliefd op elkaar worden, elkaar voor eeuwig trouw zweren. Zónder liefdesdrank. Hij zal me voor op zijn paard zetten, mij meenemen naar zijn kasteel. Hand in hand zullen we op de toren staan en uitkijken over de zee... Intussen weet ze nauwelijks waar Bretagne ligt. Ergens in Frankrijk, in het zuidwesten, gelooft ze. Zou het eigenlijk ver van Brugge zijn?

Frankrijk is voor Marije het grote wonderland. Daar zijn de mensen hoffelijk en mooi. Daar kennen ze de platvloersheid van de Vlamingen niet. Daar schijnt altijd de zon en doen de boeren zingend hun werk; daar liggen steden, nog groter, rijker en machtiger dan Brugge. Daar rijpen de wijndruiven, zingen de trouvères, en de koning wordt er als een heilige vereerd. Wie gelukkig wil worden, moet naar Frankrijk gaan.

Tenminste, zo denkt Marije. En dat is merkwaardig, want juist de Bruggelingen hebben weinig reden om de Franse koning (ook hún koning) welgezind te zijn. De grote Vlaamse steden hadden lang gevochten voor onafhankelijkheid en eerst zelfs met veel succes. Bij Kortrijk hadden de Vlamingen het Franse ridderleger een

geweldige nederlaag bezorgd en die slag wordt nu nog de Guldensporenslag genoemd. Maar daarna had de Franse koning de opstandige Vlamingen weer weten te onderwerpen en de steden werden streng gestraft.

Toch blijven de Vlamingen onwillig. En dat is geen wonder, want de handelsbelangen van de Bruggelingen hangen af van de invoer van Engelse wol, de beste ter wereld. Heel Brugge leeft daarvan. Dus koos de stad de kant van de Engelsen, toen de Engelse koning Edward III bondgenoten zocht omdat hij zich voorbereidde op oorlog met Frankrijk. Want deze Edward III meent dat *hij* recht heeft op de Franse troon en niet Philippe VI van Valois, die nu in Parijs heerst.

Misschien droomt Marije juist van Frankrijk omdat haar vader, de lakenkoopman, zo Engelsgezind is. Thuis hoort ze haar ouders altijd schelden op Frankrijk. Ze zou hen liever horen schelden op Jan van Gauwe, in plaats van op koning Philippe en zijn hele ridderschap.

Zo, soezend over Bretagne en het lieflijke Frankrijk, valt Marije eindelijk in slaap.

De volgende dag is Beda nog steeds ziek en opnieuw dreigt de huishouding in het honderd te lopen. Marijes moeder vernedert zich zelfs zover dat zij zelf naar de groentemarkt gaat. Maar als ze weer thuis is, blijkt ze toch nog iets vergeten te hebben.

‘Uien, Marije, ga uien halen. En loop meteen langs de vismarkt om drie dozijn schollen te kopen; het is vrijdag. Denk erom dat je niet weer je geld versnoept.’

Op dat moment heeft Marije niet de moed om te protesteren. Haar botten doen nog pijn van het pak slaag van de vorige avond. En diep in haar hart hoopt ze dat de sprookspreker nog in de stad is en op de Markt, de Brug of ergens aan een gracht staat te vertellen. Ze zal wel zorgen dat hij haar dit keer niet te zien krijgt.

Maar wie weet hoeveel prachtige verhalen hij nog meer kent over Bretagne!

De rondzwerfende verteller ontmoet ze die ochtend niet. Wel iemand anders: Jan van Gauwe.

Hij slentert in een deftig lakens kostuum over de vismarkt, met zeker zes schoffies achter zich aan, die bewonderend naar de rijke jongen staren. Zodra Jan zijn 'verloofde' in het oog krijgt, snauwt hij de kwajongens weg en gaat naast Marije bij de visbank staan. 'Drie dozijn schollen, goed vers,' zegt Marije tegen het dikke viswif, dat een uur in de wind stinkt. Ze kijkt met opzet niet naar Jan.

'Ik heb je gezien gisteren,' zegt Jan. Marije doet of ze hem niet heeft gehoord. Ze neemt de vis in ontvangst, betaalt en keert zich van hem af.

Maar zo gemakkelijk raakt ze het mispunt niet kwijt. Hij komt naast haar lopen.

'Ga je naar huis?'

'Nee,' zegt ze kort. Ze moet de uien nog halen en daarvoor moet ze langs de Nieuwe Halle. Jan blijft hardnekkig naast haar voortlopen.

'Je hebt gevochten, hè? Met een man, gisteren op de Markt. Ik heb alles gezien.'

Marije schrikt hevig. Heeft Jan haar werkelijk gezien toen ze de sprookspreker op zijn gezicht sloeg?

'Ach wat,' antwoordt ze stug. 'Hij sloeg eerst en toen mepte ik terug. Dat zou jij ook gedaan hebben.'

'Ja, ik,' zegt Jan zelfvoldaan. 'Maar ik ben een man. Jij...'. Hij snuift minachtend. 'Nette meisjes vechten niet. Dat doen alleen viswifven.'

Marije kijkt even opzij; ze ziet hem grijnzen en huivert. 'Meisjes hoeven zich niet te laten mishandelen door een zwerver,' verdedigt ze zich.

‘Je hebt je schandelijk gedragen,’ prevelt Jan. Hij spitst de lippen, bijna alsof hij op haar wil spuwen.

Tegen zijn verwaandheid kan ze niet op. Hij schijnt zo zeker te zijn van haar minderwaardigheid dat ze er bijna zelf in begint te geloven. Maar dan ontwaakt weer haar trots. Denkt die geniepigerd werkelijk dat hij háár een standje kan geven?

‘Die kerel had het recht niet om mij te slaan,’ zegt ze met vaste stem.

Jan grinnikt even, alsof hij vol binnenpret zit.

‘Jij bent een duveltje, Marije, mijn vader zegt het zelf. En hij kan het weten, want hij doet elke dag zaken met jouw vader. Maar ik zal je wel temmen. Ik weet precies hoe ik met weerspannige vrouwmensen moet omgaan.

‘Zo’n snotneus als jij?’ hoont Marije. ‘Kom nou, je bent nog maar een jongetje.’

Dat laat Jan van Gauwe zich niet zeggen.

‘Ha, wacht maar,’ bromt hij wraakzuchtig. ‘Over een jaar of zo, als je mijn vrouw bent, dan zal je ervan lusten! Als je je dan niet behoorlijk gedraagt, krijg je elke ochtend een flinke rammeling. Links, rechts, van boven en van onder! Mijn vrouw moet lief, gehoorzaam en onderdanig zijn, zoals het hoort.’ Genietend wrijft hij zich in de handen. ‘Ik krijg je wel klein, Marije.’

Ze werpt het hoofd in de nek.

‘Als je mij met één vinger durft aanraken, Jan van Gauwe,’ zegt ze woedend, ‘dan steek ik een broodmes tussen je ribben. Ik laat me niet slaan, hoor je, en zeker niet door jou. Je kan me gestolen worden. Heel Brugge kan me gestolen worden! Jij moest maar beul worden in plaats van makelaar, je bent er geknipt voor.’

Razend zet ze het op een lopen en komt tien minuten later buiten adem thuis, zonder uien.

Als vader voor het middagmaal naar huis komt, blijkt hij al op de hoogte te zijn.

‘Marije! Je hebt als de eerste de beste gemene meid midden op straat ruzie staan maken met Jan van Gauwe,’ tiert hij. ‘Wat bezielt jou, kind? Straks willen de Van Gauwes je niet eens meer in hun familie opnemen. Maar ik waarschuw je! Als dat gebeurt ben je nog niet gelukkig.’

‘Jan van Gauwe,’ roept Marije met de moed der wanhoop, ‘heeft me beloofd dat hij me elke ochtend zal afranselen wanneer ik eenmaal met hem ben getrouwd. Ik heb hem gezegd dat de dochter van lakenkoopman Wartels daar niet van gediend is.’

Dat treft doel. Moeder kijkt haar ontsteld aan, vader frons de wenkbrauwen. Zijn familietrots is geraakt.

‘Is dat waar?’

‘Het is waar, vader. Jan zei dat met een gezicht alsof hij zich op die ranselpartijen al verheugde. Die jongen is gek. Wie zegt nu zoiets tegen... tegen zijn verloofde.’

‘Ik wil niet dat er over zulke dingen aan tafel gesproken wordt,’ zegt moeder snel. Ze is bleek geworden. Welke herinneringen zijn er bij haar opgekomen?

‘Vader, ik kan niet met Jan van Gauwe trouwen. Ik haat hem,’ roept Marije.

‘Zwijg!’ gebiedt moeder streng.

‘Jij trouwt met Jan van Gauwe en daarmee uit,’ zegt vader onverbiddelijk. ‘Maar dat heeft geen haast; jullie zijn nu nog kinderen en maken ruzie als kinderen. Je zult zien dat Jan over een jaar of twee helemaal veranderd is.’ Marije snuift. Ze gelooft niet in die verandering. Eenmaal een geniepigerd, altijd een geniepigerd, denkt ze. Het zit in hem, het is zijn karakter.

‘Ik ga net zo lief naar een klooster,’ fluistert ze. Ze stikt bijna in een visgraat.

‘Het kloosterleven is niets voor jou,’ zegt moeder snel, de ogen strak op haar tinnen bord gericht.

Nee, dat is het zeker niet! Marije moet er niet aan denken dat ze

altijd opgesloten zal zijn... Maar op dit moment lijkt het haar de enige uitweg. 'Alles is beter dan trouwen met een beul,' gilt ze over haar toeren.

'Eet door,' zegt vader bars. Marije is al in elkaar gedoken, want ze verwacht een woede-uitbarsting na zoveel brutaliteit. Tot haar verbazing blijft die uit. In plaats daarvan kijkt vader peinzend op de tafel en knoeit met de botersaus. En opeens begrijpt Marije het! Het klooster van de Ursulinen zal de dochter van een welgestelde koopman graag opnemen. Maar de abdis zal voor Marijes toetreding zeker zo'n grote bruidsschat eisen als de Koolkerkes. En haar ouders zijn niet van plan veel geld op het hoofd van die lastige dochter uit te tellen. Ze willen haar kwijt, maar zo voordelig mogelijk. Daarom is Jan van Gauwe de aangewezen bruidegom. Verkocht aan de minst eisende, denkt Marije knarsetandend. Dat is dus mijn leven, de toekomst van een vrije poortersdochter.

Nu kan ze geen hap meer door haar keel krijgen. Trouwen met Jan? Nooit! Ze springt nog liever in het Minnewater. Haar hele leven doorbrengen tussen de muren van Brugge, waar de mensen alleen aan handel en geld denken, aan de zijde van een mispunt door wie ze zal worden geslagen, geminacht... Verwarde gedachten dwarrelen door haar hoofd. Blindelings tast ze naar haar bord; ze is spierwit geworden.

'Wat is er, ben je niet goed?' vraagt moeder.

'Ik heb het benauwd.'

'Ga even de hof in.'

Marije vliegt van haar bankje en rent het eetvertrek uit, de hof in. Dan staat ze stil, haalt diep adem. Haar misselijkheid zakt iets, maar de klomp verdriet in haar borst laat zich niet wegademen. Karel, de stalknecht, komt juist uit de keuken met een houten bord en een homp brood in de hand. Verwonderd blijft hij staan als hij Marije midden op de cour ontdekt.

'Wat doet ge hier, juffer? Moet ge niet aan tafel?'

‘Ik ben ziek.’

Karel slaat een kruis.

‘Beda zal toch niks besmettelijks hebben?’ mompelt hij ongerust. ‘Beda?’ Ze schudt het hoofd. ‘Ik ben ziek van angst, Karel,’ bekent ze. En dan, omdat ze toch bij iemand haar nood moet klagen, stort ze haar hart uit voor de oude paardenknecht. Snikkend, trillend op haar benen, vertelt ze hem alles: over de oorvijg van de sprookspreker, hoe ze hem in haar woede heeft teruggemept, hoe Jan van Gauwe dat heeft gezien en haar ermee vervolgt, hoe hij heeft bedreigd...

‘Jan van Gauwe?’ mompelt de knecht. ‘Ach juffer, voor die hoeft ge niet bang te zijn. Een grote mond, dat is alles. We kennen dat soort heerschappen toch.’

‘Maar ik moet met hem trouwen,’ roept Marije, ‘tot mijn dood met hem samenwonen – en ik haat hem.’

Karel haalt de schouders op, gaat op een stapeltje brandhout zitten en begint rustig te eten.

‘Hoor eens, juffer, ge moet maar denken: in een jaar tijd kan veel gebeuren. Ge zijt nog maar kinderen.’

‘Wat bedoel je?’ vraagt Marije hoopvol.

‘Ons leven is in Gods hand, juffer. Als God niet wil dat ge een mispunt trouwt, dan zal het niet gebeuren.’

‘Zulke praatjes hoor ik mijn leven lang al,’ zegt Marije teleurgesteld. ‘Als je een meisje bent, beslissen je ouders over je, niet God.’ Karel sabbelt op zijn gekookte visje, sopt de botersaus op met het stuk brood. Hij knikt bedachtzaam.

‘Dat denkt ge maar, juffer, en uw vader denkt het ook. Maar...’ Hij kijkt troostend naar haar op. ‘Afgelopen winter was er hongersnood in het noorden,’ somt hij op. ‘En in de stad doen vreemde geruchten de ronde over een ziekte die de Saraceense landen ontvolkt. Frankrijk en Engeland vechten al bijna tien jaar om de Franse kroon. De Paus woont niet meer in Rome, waar hij volgens

Gods gebod thuishoort, maar in Avignon, en hij gedraagt zich als een Franse vazal. Geloof een oud man, juffer, we gaan barre tijden tegemoet, want God is vertoornd over de mensen. God is ook vertoornd over Brugge. Dat heeft een priester mij gezegd toen ik vorig jaar een bedevaart maakte naar Onze Lieve Vrouwe van Damme. Als God de Saracenen teistert en op de Franse provincies de oorlog loslaat, als Hij de Zeeuwse boeren laat hongeren, zal Hij dan het zondige, op geld beluste Brugge sparen? Juffer, moeilijke tijden zijn in aantocht.'

Met Karel heeft ze altijd goed kunnen opschieten; zo nederig als hij is, heeft hij altijd blijk gegeven van een goed verstand. Ze hoort hem graag praten, het klinkt allemaal zo logisch. Ook nu luistert ze geboeid, even afgeleid van haar zorgen. Ze denkt na.

'De grootste ramp die Brugge kan treffen,' zegt ze eindelijk, 'is dat de Engelse koning het in zijn hoofd haalt om ons geen ruwe wol meer te leveren.'

'Juist,' knikt Karel rustig. 'En wie zegt dat Edward III dat niet in zijn hoofd zal halen?'

'Kom nou. Brugge is een bondgenoot van Engeland,' werpt Marije tegen.

'Ja, in het geheim steunt Brugge de Engelse koning. Maar vergeet niet, juffer, dat de graaf van Vlaanderen leenman van de Franse koning is. We zitten hier dus tussen twee vuren. En als de wolhandel door de Engelsen wordt weggenomen van Brugge en wordt verplaatst naar Antwerpen of Dordrecht, dan...'

'... dan worden mijn vader en makelaar Van Gauwe straatarm,' knikt Marije.

'Precies, juffer. En wat komt er dan nog van uw huwelijk terecht?'

'Niets. Maar moet ik hopen dat mijn vader al zijn geld verliest, alleen om aan die naarling te ontkomen? Rare troost houd jij erop na, Karel.'

'God verhoede dat zoiets gebeurt! Ik zei het alleen maar om u te

bewijzen dat een jaar een lange tijd is en dat er heel gemakkelijk iets kan gebeuren wat alle huwelijksplannen omvergooit.’

‘Dus als ik het goed begrijp kan alleen een ramp mij redden,’ spot Marije.

Karel zucht; zijn logica is uitgeput. Hij is al oud, ruim vijftig jaar, hij heeft veel gezien en beleefd en zoals gezegd, dom is hij niet. Maar hoe groter Marije wordt, hoe moeilijker hij het vindt om in haar het verwaarloosde kindje te herkennen dat in vroeger jaren in de stal kwam spelen. Ze is nu een jongedame, er wordt al druk over haar huwelijk gepraat. Wat kan hij, de arme stalknecht, dan nog voor haar doen? Bovendien weet Karel dat zijn dagen geteld zijn. Koopman Wartels wil hem laten vervangen door een jonge knecht. Dan kan Karel terugkeren naar zijn dorpje, maar zonder geld en zonder kracht. Zijn familieleden, ruige Vlaamse landarbeiders, zullen hem wel opnemen, maar zonder vreugde. Ze zullen hem verwijten toewerpen, zonder eind. Ze zullen hem laten hongeren. En na een jaar zullen ze wegsmelten in tranen op zijn begrafenis.

Maar dat alles weet Marije ook. Karel heeft niets meer te verliezen. Haar leven moet nog beginnen. En op dat moment weet ze wat haar te doen staat. De gedachten van de afgelopen dagen hebben opeens een vaste vorm aangenomen. Als Karel maar bereid is haar erbij te helpen...

‘Luister,’ sist ze hem toe, ‘ik heb je nodig, Karel. Ik wil weg, vannacht. Op Victor, het nieuwe paard van mijn vader. Dat is een mak dier en het kent me. Karel, alsjeblieft, help me.’

De oude man begint te beven.

‘Ach God, juffer, het is zondig om zoiets te willen.’

‘Dat weet ik. Maar ik kan niet blijven wachten op een ramp. Die komt misschien niet eens – of veel te laat. Ik moet ervandoor, Karel, vannacht nog.’

‘U wilt weggaan op Victor? Ach God, juffer, uw vader zal me beschuldigen van diefstal.’

Zijn bord is leeg, gelukkig maar, want nu zou hij niet meer kunnen eten. Hij is dodelijk ontsteld over Marijes wilde plan.

‘Waarheen wilt ge dan gaan, juffer?’

‘In Gent woont een tante van me; zij zal me wel opnemen.’

Marije heeft de oude man bij de schouders gepakt en kijkt hem dwingend aan. ‘Toe Karel...’

‘Dat kan toch niet. En ik dan?’ jammert de knecht zacht.

‘Jou zal niemand iets doen en van niets beschuldigen. Luister! Je moet je alleen maar van den domme houden en doen of je er niets van begrijpt. Je zegt maar dat je sliep toen ik je de sleutel van de hofpoort ontfutselde, dat je niets hebt gemerkt. Ze zullen je wel geloven.’

Haar ogen laten hem niet los.

‘Ze zullen me smadelijk wegiagen, juffer,’ zucht hij, al half gewonnen.

‘Dat doet mijn vader toch wel, nog voor de winter,’ antwoordt Marije wreed. ‘En ik kan dat niet verhinderen, al vind ik het een schande. Karel, ben ik niet het enige wezen ter wereld om wie je ooit iets hebt gegeven? We waren altijd goede vrienden. Jij hebt me leren rijden, met paarden leren omgaan, je hebt me sprookjes verteld en moed gegeven. Toe, help me nu, voor deze laatste keer. Anders spring ik in de gracht. Heus, ik meen het.’

‘Foei, juffer, dat zou doodzonde zijn!’

‘Ik ben al zondig, want ik ben ongehoorzaam. En dat zal ik mijn leven lang wel blijven. Mijn karakter deugt niet, zegt vader.’

‘Ach God...’ Vergeefs probeert hij langs haar heen te kijken, aan de dwingende blik van die grijze ogen te ontkomen. ‘Hoe durft ge zo te spreken, juffer. Het is al zonde om naar u te luisteren. U zult uw ongeluk tegemoet gaan.’

‘Niets kan erger zijn dan Jan van Gauwes vrouw te worden. Ik ben niet bang, Karel. De Moeder Gods zal me beschermen, ik ben naar Haar vernoemd.’

Karel rilt. Hij durft haar nauwelijks meer tegenspreken. Ze staat daar zo fier en met schitterende ogen voor hem; alle kinderlijkheid lijkt opeens van haar afgegleden.

‘Hoe wilt ge dan dat ik u help ontsnappen?’ fluistert hij angstig.

‘Door te zorgen dat Victor goed gedrenkt en gevoed is en dat er een zadel klaarligt. En vooral door vannacht je ogen en oren dicht te houden, niets te zien, niets te horen. Je hebt toch een sleutel van het hofpoortje?’

‘Ja, ik heb een sleutel. Maar het zadel van uw moeder is bij de zadelmaker in reparatie.’

‘Dan maar een mannezadel.’

Karel buigt het hoofd. Hij protesteert niet meer.

‘En... bid voor me,’ fluistert Marije, plotseling angstig. Karel zegt niets. Maar ze weet dat hij haar de komende nacht geen strobreed in de weg zal leggen. Zijn lange leven van knechtschap zal eindigen met die ene, opstandige daad.

Marije sluipt het huis weer in. Ze loopt regelrecht door naar de zolder, waar versleten kleren worden bewaard tot de herfst, om op het feest van de heilige Martinus aan de armen te worden gegeven. Ze haalt de kist overhoop en maakt een bundeltje van een oud knechtenkostuum: een paar hosen, een wambuis, een vormeloze hoed. Het bundeltje smokkelt ze naar haar bedstee, waarin ze het verbergt. Later op de dag steelt ze twee broden uit de keuken; als ze daarbij op de blank geschuurde tafel een beursje ziet liggen, neemt ze er drie zilverstukken uit. Ze handelt daarbij gewetenloos, want ze weet dat de meiden van de diefstal zullen worden beschuldigd. Maar het gaat om haar leven. Ze verstopt alles onder haar bed.

En dan, in die zomerse maannacht, begin augustus 1346, loopt Marije Wartelsdochter weg van huis.

Heel stil, de bundel onder haar arm, slipt ze de keuken door; ze

giet wat spijsolie op de grendels, zodat die niet zullen piepen. Geruisloos als een schim schuift ze de hof in, de lippen opeengeklemd, want nu komt het moeilijkste. In de stal is alles doodstil. Victor, de vijfjarige bruine ruïn, staat te slapen. Een mannezadel ligt naast het paard in het stro. Victor is een mooi dier, stevig gebouwd, en het zal flinke afstanden kunnen afleggen zonder moe te worden. In het kot achter in de stal slaapt Karel. Marije luistert even, maar ze hoort hem niet snurken.

Het ontwakende paard schudt even het hoofd maar geeft gelukkig geen geluid. De stallantaarn brandt nog en geeft voldoende licht om er zich bij te verkleden. Haastig trekt Marije het knechtenpak aan, dat haar veel te groot is. Ze snoert een riem om haar middel en slaat de mouwen om. Dan snijdt ze roekeloos haar lange vlecht af met het keukenmes dat ze in het voorbijgaan heeft meegepakt. De vlecht duwt ze met haar voet onder een hoop stro. Ze trekt de oude hoed over haar hoofd. Ze rolt haar dure meisjeskleden op: haar mooie lakense rok, het geborduurde jakje, twee linnen hemden, en propt dat alles met het brood in de zadeltas. Victor laat zich geduldig voor de reis klaarmaken zonder te hinnen. Achter op het zadel bindt ze nog een flinke zak haver, die Karel 'toevallig' binnen haar bereik heeft laten staan. Weer kijkt ze om naar het kot. Slaapt de knecht? Of houdt hij angstig de adem in, doodsbenauwd dat iemand in het huis wakker zal worden?

Nu is ze reisvaardig. Waar is de sleutel van de poortdeur? Ze ziet hem hangen aan een haak, zo voor het grijpen. Karel heeft aan alles gedacht. Graag zou ze nog afscheid van de oude knecht hebben genomen, maar ze durft alleen te fluisteren in de richting van het kot: 'Dank voor je hulp, vriend.'

Zou hij het gehoord hebben? Stil dooft ze de lantaarn.

Haar warme, donkere mantel heeft ze niet ingepakt; die slaat ze om. Nu leidt ze Victor voorzichtig de stal uit, de hof over. Ze opent

het poortje dat uitkomt op de straat en brengt het paard naar buiten. De sleutel laat ze aan de binnenkant van het slot zitten.

Eenmaal op straat, waar nog geen mens zich vertoont hoewel het in het oosten al licht begint te worden, bestijgt Marije het paard, klopt het op de hals en zegt zacht: ‘Langzaam, Victor, en stille-tjes...’

Stapvoets, zo weinig mogelijk gerucht makend, rijdt ze de straat uit. Haar grootste angst is dat ze de stadswacht zal tegenkomen. Niet ver van de Gentpoort stijgt ze weer af en trekt Victor in de schaduw van een dikke boom. De stadspoort is nog dicht. Maar het zal niet lang duren eer de dag aanbreekt en Brugge weer tot leven komt.

Natuurlijk is ze helemaal niet van plan om naar Gent te gaan. Moeders zuster zal haar zien aankomen! O, ze zal Marije wel opnemen, maar alleen om haar meteen weer uit te leveren aan haar ouders, en daarvoor hoeft ze al die moeite niet te doen. Marijes besluit staat vast: ze gaat naar Frankrijk. Naar Bretagne. Naar het land van de dappere ridders, zoals Tristan.

Als de slaperige poortwachters te voorschijn komen en de Gentpoort openen, is de eerste die zij voorbij zien stuiven een boerenjongen op een bruin paard. De jongen, diep over de hals van het paard gebogen, wuift een groet en werpt hun een zilveren stuiver voor de voeten. Beide wachters bukken zich gelijktijdig om het geld op te rapen. Als ze weer overeind staan, zien ze de ruiter al in volle galop de weg afstormen. Opeens dringt het tot hen door dat hier iets niet klopt.

‘Zo’n boerenhufter op zo’n mooi rijpaard, is dat niet verdacht?’ mompelt de ene wachter.

‘Wat kan jou dat schelen,’ zegt de tweede, bijtend op de munt. ‘Hij strooit met zilver, dus zo’n arme drommel zal het wel niet zijn.’

Marije, hevig opgelucht omdat ze haar niet hebben aangehouden